

COG 432 Avrupa

3. Hafta: İlk Avrupalılar

Dersi Veren Öğretim Elemanı
Arş. Gör. Dr. Ayla DENİZ

- İnsanoğlunun Avrupa'ya nasıl veya ne zaman geldiği arkeologlarla prehistoryacılar tarafından çokça tartışılmış ve hala tartışılmaktadır. Avrupa'da insanın öyküsünü anlatmaya yaklaşık on bin yıl öncesinden başlayabiliriz. Son buz çağının sonuna yaklaştığı bu dönemde, *Homo sapiens* adı verilen insan türü uzun zamandır burada yaşıyordu.
- Onların yirmi ila otuz bin yıl önce yaşamış ataları da fizyolojik açıdan "modern" insanlar olarak tanımlanmıştır. Onların modern olarak nitelenmesi her şeyden önce beyinlerinin büyüklüğüyle ilgili olup, bu açıdan diğer kıtalardaki türdeşlerine benziyorlardı.

- Tarih öncesi çağların son aşamasında, Avrupa'nın ilk insanları, genetik olarak dünyanın diğer yerlerindeki insanlarla aynı zihinsel yeteneği paylaşıyordu. Bu yetenek insanlara çevrelerinde değişiklik yapmak, kendi yaşam tarzlarını biçimlendirmek için eşsiz ve içten gelen bir güç ile doğuştan fizyolojik bir ikilik sağlıyordu.
- Bu özellik insanoğlunu diğer canlılardan ayırt ettiği gibi hala onun için bir sorun oluşturmaktadır. İster fizyolojik ister başka bir kökeni olsun; hem geçmişten gelen duygusal mirasın kısıtlayıcı ve içgüdüsel varlığı hem de bu mirasın pençesini gevşetip sıkabilen akılcı düşünce gücü hala bizi terk etmemiştir. Avrupalılar da bu bakımdan farklı bir özelliğe sahip değildi.

- Oysa on bin yıl önce başlayan ve gözle görülür bir evrim geçiren diğer nitelikleri, Avrupalı insanoğlunun hikayesini belirleyip dünyanın başka yerlerindeki örneklerinden farklı kıldı. Örneğin daha MÖ 10.000 yılında bile ilk Avrupalıların koyu tenli olmayacağı belliydi.
- Üst Paleolitik adı verilen ve son buz çağının bitimine kadar süren dönemde, Avrupa'da yaşayan insanlar fizyolojik açıdan artık ayırt edilir nitelikteydi. Cildin doğal rengi ve deri altı yağların belli yerlere dağılımı, dünyanın başka yerlerinde yaşayan insanlardan farklı görünmelerine yol açıyordu.
- Yüz yapılarıysa modern Avrupalılardan farklıydı. Ön dişlerin birbirine yapışık görüntüsünün ortadan kalkması için binlerce yıl geçmesi gerekmişti. Bunun için beslenme alışkanlıklarının değişmesi ve dişin alet olarak kullanılma ihtiyacını azaltan teknolojik değişiklikler olması gerekiyordu. Diş yapısının değişmesini çene şeklindeki değişiklikler izlemişti.

- Homo sapiens türü, bütün dünyada daha son buz çağı başlamadan önce keşfedilen ve yetkinleştirilen birçok önemli becerisini kuşaktan kuşağa aktardı. Bu beceriler buz çağının yarattığı zorluklara rağmen yaşamayı kolaylaştırmış olsa gerek. İnsanoğlu uzun zamandan beri konuşma yeteneğine sahipti ve ateşin nasıl yakılacağını biliyordu. Ateş yakmak için delginin ilk kez ne zaman kullanıldığını bilmiyoruz ancak ne zaman gerçekleştiyse, muhtemelen insanların uyguladığı bir eksen etrafında dönen ilk hareket buydu.
- Aynı yöntem daha sonra, taştan yapılan balta başlarını saplarına geçirmek için delik açmak amacıyla da kullanılmıştır. Bunu yapabilmek için yay kirişi ve zımpara kullanıldı.
- Daha yakın zamanlarda, Avrupa'daki (ve başka yerlerdeki) insanlar yüz binlerce yıldan beri kullanılan taş teknolojisine boynuz ve kemikten alet yapma becerisini eklediler. Böylece yiyecek toplama ve soğuk hava koşullarıyla boğuşma konusunda kendilerine yardımcı olan ve zıpkın, iğne gibi aletlerden oluşan nispeten uzmanlaşmış bir alet takımına kavuştular. Ayrıca çamur ve kemik tozunu karıştırarak insan elinden çıkma ilk malzemeyi ürettiler

- İlk Avrupalıların zihinsel davranışları hakkında emin bir şekilde konuşmaktansa varsayımda bulunmak daha kolaydır. Doğal dünyayla ilişkileri konusunda birtakım gizemli inançları olduğu hemen hemen kesindir. Bazı uzmanlar bu inançların günümüze kadar gelebilen ilk sanat eserlerinde; büyük mağara resimlerinde, Avrupa'nın pek çok arkeolojik kazı yerinde bulunan küçük heykelciklerde, kemik veya fildişi gereçlerin üzerine kazınan resimlerde, geometrik şekiller verilen çakıl taşlarında dile getirildiğini öne sürer. Bunların, yaşadıkları küçük topluluklar arasında paylaşımında olup olmadığı veya nasıl paylaşıldığını söylemek imkansızdır.
- Bu insanlar üzerindeki perdeyi kaldırdığımız zaman, toplumsal örgütlenmelerinin düşüncelerinden daha karanlıkta kaldığını görürüz. Anlaşıldığına göre, buz çağlarını atlatan insanlar bir süre, eskiden olduğu gibi kendilerini soğuktan koruyan mağaralarda yaşamaya devam etmişlerdi. Hayatlarını avcılık ve balıkçılıkla sürdürüp, hayvan derisinden basit giysiler yaptılar ve bazen bunları kemikten yapılmış boncuklarla süslediler. Toplulukları birbirinden adeta yalıtılmış durumda olabilirdi. Zira etrafta çok az insan vardı.

Neolitik Devrim ve Tarım Devrimi

- Tarih öncesi çağda çizgisel gelişmelerin izini sürmek genellikle zordur. Farklı zamanlara ait bulgular çoğunlukla çeşitli yerlere dağılmış mekanlardan toparlanır. Bazen bu bulgulardan bir akıl yürütme zinciri oluşturmak için binlerce yıllık sıçramalar yapmak gerekebilir. Bu noktada oldukça kısa bir sıçrama işimizi görecektir.
- Son büyük buzullaşmanın Avrupa'nın kuzeyindeki topraklarda yaşayan insanları büyük ölçüde geriletliğini düşünmek kışkırtıcıdır. Bu toprakların sakinleri kültürel açıdan geride kalmışlardır.
- Diğer insanlara göre daha yavaş gerçekleşen kültürel evrimleri - tarımın ilk kez başka yerlerde ortaya çıkmasının kanıtladığı gibi- bunun göstergesidir. Ne olursa olsun, "Neolitik devrim" denen sürecin kültürel evrimin hızlandığını gösteren çok önemli bir işaret olduğu tartışmasız bir gerçektir.

Neolitik Devrim ve Tarım Devrimi

- Bu terim bazı bakımlardan tam anlamıyla açıklayıcı değildir. İlk kez 19. yüzyılda kullanıldığında sadece taştan yapılmış aletleri kapsıyordu.
- O dönemde bu büyük gelişmeyi ortaya koyan ilk bulgular gelişmiş taş aletler - deri yüzücüler, keskiner ve "el baltaları" (sapı olmayan kesici aletler)- olduğu için bu kapsam uygundu.
- En geniş kapsamıyla " neolitik" terimi, yalnızca taş aletlere biçim verilip cilalanması değil; aynı zamanda çömlekçilik, dokumacılık, ilk maden işlemeciliği ve en önemlisi tarımın ortaya çıkışını içerecek şekilde kullanılmıştır.
- Yine de, prehistoryacıların "neolitik" terimini kullanması için bütün bunların mevcut olması gerekmez. Ayrıca düzenli bir kronolojik sıra içinde de ortaya çıkmazlar.

Yararlanılan Kaynak: Roberts, J. M. (2015). *Avrupa Tarihi*. İnkılap Yayınları

Neolitik Devrim ve Tarım Devrimi

En önemlisi tarım yani yiyecek üretimiydi. Tarım, besin kaynağı açısından av sürülerine bağımlı olan avcı-toplayıcı toplulukların nüfus artışı önündeki engelleri kaldırdı. Besin temin etmek daha kolay hale gelince, insanlar etraflarındaki vahşi hayvanların peşine düşmekten kurtulup daha yerleşik bir hayata geçme imkanı buldular ve kendi inşa ettikleri konutlardan oluşan köylere yerleştiler. Ayrıca yiyecek depolama, işlevlerde uzmanlaşmaya giden yolu kolaylaştırdı.

Bu dönemin temelini oluşturan nüfus artışı açıkça görülebilir: MÖ 2000'de yaklaşık beş milyon Avrupalı yaşıyordu. Böylece tarımın uygarlığın ön koşulu olduğu görülür. Sürekli yiyecek peşinde koşmaktansa başka çabalara giren insanlara besin sunar. Tarımın nasıl ortaya çıktığıysa ancak varsayımlara dayanır. "Doğal" yollardan ortaya çıkararak büyümeyi sağlayan bir dürtü olmaktan çok artan nüfus baskısına olumlu bir tepki sonucu doğmuş olabileceği öne sürülmüştür.

Belli bir bölgede ortaya çıkan gelişmeler ne olursa olsun, MÖ 4000 civarında ilkel çiftçiliğin sürekli ve birbirine komşu alanlarda olmasa da bütün Avrupa'ya yayıldığı artık kesindir. Yaklaşık iki bin yıl sonra yeni tahıl ürünleri ortaya çıkmıştı (belki de Yakındoğu'dan gelmiş olabilir). Bu ürünler Avrupalıların batı ve Akdeniz kıyılarında tarımsal bir yaşam biçimi içinde yer almalarını hızlandırmış olmalıdır. Yetiştirilebilen, ekilebilen ve evcilleştirilebilen şeylerin miktarı yerel iklime, o yöreye özgü bitki örtüsü ve hayvan topluluğuna bağlı olmasına rağmen buna teknolojinin de katkısı vardı.

Eski tarz tarımda demir aletlerin ortaya çıkmasından sonra büyük bir değişim oldu. Demir aletlerin performansı boynuz, kemik ve ağaçtan yapılan aletlere göre çok daha fazlaydı. Toprak ve işgücündeki verimliliği büyük ölçüde arttırmıştı. Ancak bu aletler Avrupa'ya diğer yerlere oranla daha geç geldi.

Yararlanılan Kaynak: Roberts, J. M. (2015). *Avrupa Tarihi*. İnkılap Yayınları

Neolitik Devrim ve Tarım Devrimi

- Avrupa'nın en eski neolitik yerleşimleri Yunanistan ve Balkanlar'da bulundu. MÖ 5600'de Makedonya'da çömlekçilik yapıldığı ortaya çıkarıldı. Uzun bir süre, kıtanın güneydoğusundaki yerleşimlerin çok bilgi verici olduğu düşünölmüştü. Bazıları hala uygarlığı öğrenme sürecinin Ege Denizi'nin etrafında, Asya kıtasındaki daha gelişmiş kültürlerden alındığının kesin olduğunu düşünmektedir.
- Onlara göre uygarlığın Avrupa'da ortaya çıkmasının başlıca açıklaması budur. Ancak arkeolojik yöntemlerdeki son gelişmelerle, özellikle radyo-karbon tarihlemesi sayesinde diğer görüşler daha çok taraftar kazanmıştır. Bu konulardaki savlar çok eskilerde kalan tartışmaları yeniden alevlendirmiştir. Kültürün "nereden geldiği" sorununun konu dışı olduğu ve geçmişte bunlara abartılı bir dikkat yöneltildiği düşünölebilir. Ancak bunlardan kültürel alışverişlerin yapısı hakkında geçmişte sonuçlar çıkarılmıştır ve hala zaman zaman çıkarılmaktadır

Madenler

- Avrupa'da madencilik çok erken tarihlerden beri önemliydi. Yaygın olarak kullanılan ilk maden bakırdı. Bakırı döverek yapılan eşyalar MÖ 7000 civarında Yakındoğu'da kullanılıyordu, ama MÖ 5000'den hemen sonra Balkanlar'da bakır madenleri kullanılmaya başlandı. Bu olay, bakırın Ege'de kullanıldığını gösteren ilk bulgudan da eskidir.
- Birkaç yüzyıllık sapma olsa da bu kadar eski bir tarih, Avrupa'da hem kalay hem bakır bulunduğu keşfedildikten sonra (tunç elde etmek için iki maden de gerekiyordu) madenciliğin neden başka yerlere göre daha hızlı geliştiğini açıklamayı kolaylaştırır. Arkeolojik bulgular alet ve silah yapımının Ortadoğu'ya göre çok daha hızlı olduğunu ortaya koymuştur

Göçenler ve Dışardan Gelenler

- MÖ 4000'de Avrupa'nın büyük bir kısmı çoktan neolitik kültür çağını yaşamaya başlamıştı. O zamanlar farkında olmadan Avrupa'nın zengin kaynaklarını elinde tutan halklar, bir zamanlar "Kafkasyalı" olarak nitelenen beyaz ırka mensuptu. Bu halklar daha Mezopotamya ve Mısır'daki ilk uygarlıklar ortaya çıkmadan uzun zaman önce, güney Rusya'dan Avrupa ve İran'a yayılmışlardı. Sonraki birkaç bin yıl boyunca bu halklar ile onların ardından batı ve orta Avrupa'da yaşayanlar, doğudan gelen yeni halkların sürekli baskısı altında kaldılar.
- Doğudan yeni gelenlerin çoğu, daha sonra Hint-Avrupa adı verilen bir aileye mensup dilleri konuşuyorlardı. Bu dilbilimsel terimin son birkaç yüzyıl içinde bazen insanların yüklediği genetik veya etnik anlamla bir ilgisi yoktur. Günümüzde birkaç dil hariç Avrupa'da konuşulan dillerin tümü; ayrıca Asya, Kuzey ve Güney Amerika, Güney Afrika ve Okyanusya'da konuşulan dillerin çoğu (son üç bölgede Avrupalı göçmenler sayesinde) bu dil ailesine bağlıdır. MÖ 2000 yılı civarında bu halklar, arkeolojik bulgularda onların biraz daha farklı özellikleri olduğunu gösteren alt gruplara bölündüler.
- Keltler uzun bir zaman boyunca eski çağlardaki Avrupa'yla ilgili hikayelerde başköşeyi tuttular. Bunun başlıca nedeni, okuryazar gözlemciler tarafından haklarında yazılan (ancak MÖ 500 civarında başlamıştı) ilk kuzeyli halk olmalarıydı. Erken klasik dönemde Avrupa'nın büyük bir kısmına hala egemendiler. Teknolojik olarak ileri gitmişlerdi (ulaşımında tekerlek kullanıyorlardı ve Romalılarla ilk karşılaştıkları dönemde kendi tasarladıkları bir pulluk yapmışlardı).

Erken Ege Uygarlığı

Avrupa'da Ege, kültürlerin buluşma yeri olarak özel bir öneme sahipti. Bu denizde bulunan onlarca ada ve kısa deniz yolları, iletişimi kuzeydeki iç topraklara göre daha kolay hale getiriyordu. Ege kültürel bir toplayıcı ve dağıtıcıydı; dışarıdan buraya ulaşan etkiler çabucak çevrede dolaşıma çıkıyordu. Çok geçmeden bu etkiler Batı Akdeniz ve Karadeniz'e de ulaşacaktı.

Deniz ulaşımı sadece kış aylarında çok zorlaşıyordu. Böyle elverişli bir ortamda doğal olarak ticaret gelişti ve diller çabucak yayıldı. Şurası gerçek ki Ege' de yerleşimi bulunan her noktada insanlar ancak kendi ihtiyaçlarına yetecek kadar ürün yetiştiriyordu ve birkaç yüzyıl boyunca ancak uzmanlık gerektiren ürünlerin takası yapıyordu.

Nitekim uygarlaşmanın temelini oluşturan aynı yaşam tarzı Akdeniz'in bütün çevresinde ortaya çıkmıştı. Buğday, arpa, zeytin ve şarap üretimine dayanan bu yaşam tarzı Avrupa şehirleşmesinin ilk örnekleri olan küçük kasabalarda belirginleşti.

Erken Ege Uygarlığı

- Yakındoğu ve Mısır uygarlığının etkisi Erken Ege Uygarlığı'nın gelişiminde etkilidir. Mısır'a en yakın Ege adası Girit'tir. MÖ 2000'den önce bile bu adada taş ve kerpiçten inşa edilmiş kasabalar bulunuyordu. Metal işçileri ve kuyumcular, çalışmadan yaşayan elit için emek harcıyordu.
- Zamanla burada Minos Uygarlığı ortaya çıktı. Gerçek bir uygarlığın kabul edilen bütün önemli özellikleri burada vardı: Anıtsal yapılar, karmaşık bir toplumsal örgütlenme ve okuryazarlık. Minos uygarlığı ekonomik açıdan zengin tarımın damgasını vurduğu uzun süren bir refah dönemi yaşadı.
- Bununla birlikte, Hint-Avrupa dilleri konuşup demir kullanan halklar da düzensiz aralıklarla kuzey ve kuzeydoğudan Ege'ye geldiler. Bu halklardan biri olan Hititler, Anadolu'ya geçip burada bir imparatorluk kurdular.
- Onları izleyen halklardan biri de Akalardır. Bu savaşçı halklar, daha o tarihlerde iki tekerlekli savaş arabalarını kullanıyorlar ve tahkim edilmiş kalelerden oluşan yerleşimlerde yaşıyorlardı. Bu yerleşimlerin bazıları geleceğın Yunan şehirleri olacaktı. Bunlardan biri Atina idi.

Yararlanılan Kaynak: Roberts, J. M. (2015). *Avrupa Tarihi*. İnkılap Yayınları

Dersi Veren Öğretim Elemanı
Arş. Gör. Dr. Ayla DENİZ